

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ บทสรุป

อุปมาอุปไมยในคัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งเสริมให้เนื้อหาชัดเจน เข้าใจความง่ายขึ้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เป็น ๒ ลักษณะคือ วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับวิเคราะห์รูปแบบการใช้

จากการศึกษาวิเคราะห์ด้านเนื้อหาของอุปมาโดยภาพรวมพบว่า ท่านพระพุทโธสะเนนใช้อุปมาที่เป็นรูปธรรมอันเป็นภาพชีวิตสามัญของคนในสมัยนั้นในด้านต่างๆ เช่น เสนอประเด็นเกี่ยวกับการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต ความเชื่อ ความรู้ ความคิด อุดมคติ บุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ปรากฏในสมัยนั้น เป็นต้น อุปมาต่างๆ เหล่านี้ถูกถ่ายทอดมาจากประสบการณ์ของท่านเอง

และจากการศึกษาวิเคราะห์ด้านรูปแบบการใช้พบว่า รูปแบบประโยคมี ๒ ลักษณะ คือ

๑. ประโยคที่ไม่มีกิริยาคุมพากย์

ในทางไวยากรณ์เรียกว่า “ อุปมาลึงค์ตตะ ” ใช้นิบาตบอกอุปมาเพียง ๒ ศัพท์ คือ วิย, อิว จากการศึกษาลักษณะการใช้พบว่า วิย ศัพท์นิยมใช้ในข้อความร้อยแก้วและโดดเด่นตรงที่เน้นเปรียบเทียบลักษณะคำต่อคำมากที่สุด หากศัพท์ใดที่ท่านเห็นว่าเข้าใจยากก็จะเปรียบเทียบศัพท์นั้นด้วยอุปมาทันที ไม่ว่าศัพท์นั้นจะอยู่ในตำแหน่งใดของประโยค มีข้อที่ควรสังเกตคือ ถ้าเรียงไว้หน้าศัพท์ที่ถูกเปรียบ (อุปไมย) เพราะท่านต้องการเน้นอุปมาให้เด่น ถ้าเรียงไว้หลังศัพท์ที่ถูกเปรียบ (อุปไมย) เพราะท่านต้องการเน้นเนื้อความให้เด่น ส่วน อิว ศัพท์นิยมใช้ในรูปคาถา ใช้เปรียบในลักษณะคำต่อคำเหมือน วิย ศัพท์ มีความพิเศษตรงที่สามารถลดรูปเหลือเพียง ว ก็ได้ วิการเป็น เอว ก็ได้ คง อิว ไว้แล้วสนธิเป็นคำเดียวกับคำอื่นก็ได้ตามแต่ความต้องการของผู้แต่งเพื่อให้ได้เสียงตรงตามคณະฉันทหากใช้ในเนื้อเรื่องร้อยแก้วจะนิยมประกอบกับศัพท์ที่ลงท้ายด้วยเสียงว่า อัม โดยคง อัม ไว้แล้วลดรูปเหลือเพียง ว ก็มี แปลงนิคหิตเป็น ม แล้วสนธิกับ อิว เป็น มิว ก็มี

๒. ประโยคที่มีกิริยาคุมพากย์

คือประโยคที่มีประธาน กิริยาคุมพากย์ วิเสสนะครบบริบูรณ์ มีเนื้อหาที่สั้นบ้าง ยาวบ้าง สามารถกำหนดได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มสมาสรูปกับกลุ่มที่เป็น ย-ต จากการศึกษาลักษณะการใช้พบว่า

กลุ่มที่อยู่ในสมาสรูป มี ๒ กลุ่มคือกลุ่มสมาสรูปที่มีค่านามบอกอุปมากับสมาสรูปที่ไม่มีค่านามบอกอุปมา ในวิสุทธิมรรคนี้มักใช้กับเนื้อหาที่เป็นกลุ่ม เป็นหมวดหมู่ เช่น หมวดอาการ ๓๒ เป็นต้น เพื่อเป็นการลดความยุ่งยากอันเกิดจากการประกอบศัพท์ที่มีลึงค์ (เพศ) ไม่ตรงกัน เมื่อประกอบเป็นสมาสรูปแล้ว ค่านามเหล่านั้นไม่ต้องประกอบวิภัตติตามลึงค์ของตน แต่จะมีคำคุณศัพท์ประกอบรูปเป็นวิภัตติเดียวกับ

คำที่ถูกรูปที่มีความหมายในทางเปรียบเทียบโดยตรงเช่น สนุนิก, อุปม เป็นต้น แต่บางศัพท์ก็มิได้มีความหมายในทางเปรียบเทียบเช่น วรรณ, สัจจาน เป็นต้น จึงต้องแปลคำสมาสเหล่านั้นให้เป็นรูปวิเคราะห์บ้างเติมคำที่มีความหมายในทางเปรียบเทียบเข้ามาบ้าง จึงจะรู้ว่าเป็นการเปรียบเทียบได้

กลุ่มอุปมาที่เป็น ย-ค ใช้นิบาตเป็นรูปต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น ยลา-เอว, ยลา-ตลา, เสยยลา-เอว, ยลา-เอว สมุทมิท-, ยลา-ตอุปม- เป็นต้น ตามหลักไวยากรณ์เรียกประโยคเหล่านี้ว่า **สังกรประโยค** เพราะมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกันกล่าวเพียงประโยคใดประโยคหนึ่งก็ไม่ได้ทำให้เนื้อหาขาดความสมบูรณ์จากการศึกษาลักษณะการใช้พบว่า คำนิบาตที่ใช้บอกอุปมาโดยมากท่านพระพุทโธสะประกอบเหมือนกับรูปแบบในพระไตรปิฎก รวมทั้งวิธีเรียงประโยคที่เน้นอุปมาไว้กลางประโยคเป็นส่วนมาก มีการใช้ในลักษณะดังต่อไปนี้

ยลา-เอว, ยลา-ตลา, เสยยลา-เอว ทั้ง ๓ กลุ่มนี้มีวิธีการใช้ไม่ต่างกัน เป็นการเปรียบเทียบตามลักษณะของประโยค ย โดยทั่วไปคือ ให้ทำหน้าที่ขยายประโยค ต ด้านเนื้อหา เปรียบในลักษณะที่มีเนื้อหา ยาวมีบริบทมากมาย บางครั้งประโยค ต มีเนื้อหาที่เข้าใจยากเช่นเรื่องธรรมะชั้นสูง ต้องมีการเปรียบเทียบด้วยประโยค ย หลายประโยคซึ่งมีเนื้อหาหลายประเภทไม่ซ้ำกัน แต่ก็มีลักษณะร่วมที่ตรงกันทั้งประโยค ย หลายๆ ประโยคที่ยกมาประกอบและประโยค ต

ยลา-เอว สมุทมิท-, ยลา-ตอุปม- กลุ่มนี้มีวิธีการใช้ที่เป็นแบบเฉพาะคือ เมื่อใช้เปรียบด้วยนิบาตกลุ่มดังกล่าวนี้แล้วจะมีการสรุปอุปมาเป็นประเด็นต่างๆ ว่า สิ่งใดใช้เปรียบกับสิ่งใดเอาไว้ด้วยนิบาตว่า วิย, อิว อีกครั้ง การใช้อุปมากลุ่มนี้บางครั้งไม่มีคำว่า ยลา ปรากฏอยู่แต่ก็สามารถรู้ได้ว่า ต้องเติม ยลา เข้ามาด้วยเหตุผลดังนี้ คือ

๑.อุปมามีความชัดเจน ไม่มีเรื่องราวอื่นมาแทรกในระหว่าง

๒.มีการแสดงศัพท์อันเป็นบทนำสู่การเปรียบเทียบไว้ก่อน เช่น สาธโก (เป็นเครื่องพิสูจน์) , -สสนุทน (เป็นเครื่องเทียบเคียง) เป็นต้น

ในด้านความสัมพันธ์ของอุปมากับโครงสร้างของเนื้อหา สามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้ คือ โครงสร้างส่วนศีลนั้นมีการเปรียบเทียบทั้งในเนื้อหาหลักคือส่วนที่อธิบายเรื่องศีลโดยตรง กับเนื้อหารองคือส่วนตัวอย่างที่ยกมาประกอบก็มีการยกอุปมาแสดงไว้ด้วย โครงสร้างส่วนสมาธินั้นมีการเปรียบเทียบถึงหลักสมถกรรมฐานในแง่ต่างๆ เช่น ในแง่แนวทางปฏิบัติ ภาพพจน์ ชี้แจงเพื่อให้เข้าใจในสิ่งที่ปฏิบัติ เป็นต้น และโครงสร้างส่วนปัญญา นั้น มีผลทำให้พิจารณาวิปัสณากรรมฐานเด่นชัด ในแง่พิจารณาเป็นลำดับขั้นพิจารณาเป็นภาพรวม พิจารณาเจาะจง เป็นต้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

อุปมาอุปไมยในคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้ผู้วิจัยเน้นศึกษาวิเคราะห์ด้านเนื้อหาโดยภาพรวมและรูปแบบในการใช้จากคำบอกอุปมา ซึ่งถือเป็นเพียงประเด็นในวิสุทธิมรรคนี้เท่านั้น ยังมีประเด็นอื่นที่ควรจะได้รับการศึกษาวិเคราะห์ข้อมูลให้ชัดเจนต่อไปอีกมากมาย เช่น

๑. วิเคราะห์เปรียบเทียบกับอุปมาในคัมภีร์มิลินทปัญหา
๒. วิเคราะห์ลักษณะด้านบาลีไวยากรณ์
๓. วิเคราะห์ลักษณะด้านฉันทลักษณ์